

121 . Focșani | Județ: Vrancea | Punct: Piața Unirii, Grădina Publică | Anul: 2009

Anul: 2009

Cod RAN: 174753.06

Perioade: Evul Mediu, Perioada modernă

Epoci: Epoca medievală timpurie, Evul Mediu, Perioada modernă

Tipuri sit: tip neprecizat, obiect izolat

Categorii sit: Apărare (construcții defensive), Domestic, Religios, ritual și funerar

Autori: Aurora-Emilia Apostu, Mădălina Stănescu

Instituții: Muzeul Vrancei, Focșani, Muzeul Vrancei, Focșani

Raport

Situl este amplasat în centrul Municipiului Focșani - Piața Unirii și Grădina Publică din localitate, la aproximativ 55 m altitudine față de nivelul mării, pe malul drept al gârlei Milcovului, trasată la 1482 de Ștefan cel Mare, odată cu stabilirea hotarului dintre Moldova și Țara Românească pe Milcov. Cele două părți ale orașului erau situate de o parte și de alta a graniței ce despărțea Moldova de Muntenia, loc numai bun pentru ridicarea unei mănăstiri fortificate și bine întărită de către un domn muntean.

Este un sit arheologic de Ev Mediu timpuriu și târziu, ținându-se cont de descoperirea din anul 2008 a incintei fostului Ansamblu Mănăstiresc „Sf. Ioan Botezătorul”, ce aparține de biserica cu același nume. În zona în care s-au desfășurat cercetările se găsesc încă trei obiective de interes județean și național enumerate mai sus. Este vorba de o zonă în care istoria medievală a vechiului târg a Focșanilor este reprezentativă prin aceste obiective, împreună cu descoperirile ce au avut loc, încă din anul 2005, la Ateneul Popular - Focșani. Au fost efectuate cercetări arheologice preventive cât și o supraveghere arheologică între anii 2005 - 2006 la Ateneul Popular, unde au fost descoperite materiale arheologice de Ev Mediu (publicate în CCA), urmate de un sondaj arheologic în anul 2006, efectuat în Grădina Publică, cu descoperirea altor materiale arheologice. Cercetările arheologice preventive din anul 2008 au vizat Ansamblul Mănăstiresc „Sf. Ioan Botezătorul”, mănăstire ctitorită de Grigore Gheorghe Ghica al II-lea, între anii 1661 - 1663 (în prima sa domnie), pe teritoriul Munteniei, exact pe granița dintre cele două țări: Moldova și Țara Românească (rezultate publicate în CCA 2009).

În ceea ce privește relația cu mediul, punctul respectiv se află într-un perimetru în care nu există nici un pericol de afectare, deoarece spațiul respectiv face parte din Grădina Publică a Municipiului Focșani (grădina devenită publică între anii 1865 - 1866) și este în apropierea tuturor obiectivelor cuprinse în Lista Monumentelor Istorice din microzona istorică a Pieței Unirii. Starea de conservare atât a sitului, cât și a celorlalte obiective este în general, bună.

Este vorba de un sit arheologic medieval caracteristic pentru dezvoltarea urbană a târgului Focșani (zona ce cuprinde Piața Unirii și Grădina Publică - cu cele mai vechi amenajări edilitare ce au aparținut de fosta mănăstire (sec. al XVII-lea) și cu rețeaua de olane, principala rețea de alimentare cu apă a Focșanilor în sec. al XIX-lea). În acest perimetru se mai găsesc: Biserica „Sf. Ioan Botezătorul”, Ateneul Popular, Casa de Cultură a Sindicatelor, Arhivele Statului - filiala Vrancea (sec. al XIX-lea), clădirile Primăriei Focșani și ale Consiliului Județean Vrancea. În apropierea acestei zone se regăsesc bisericile „Precista” (biserica fostei mănăstiri cu același nume), „Adormirea Maicii Domnului” - Biserica Donie, „Sf. Dumitru” - uzină (sec. al XVIII-lea) etc. În campania de cercetare a anului 2009, a fost efectuată supravegherea arheologică asupra întregului spațiu mănăstiresc.

Obiective:

- identificarea întregului spațiu al Ansamblului Mănăstiresc „Sfântul Ioan Botezătorul” din Focșani;

- identificarea materialelor arheologice (ceramică, fier, sticlă, obiecte diferite, monede, tezaure, morminte cu sau fără inventar etc.);

- identificarea construcțiilor anterioare celor existente (fundații, zidării, pivnițe sau beciuri, zidul de incintă etc.);

- identificarea altor elemente care să confirme existența unei mănăstiri în acest spațiu, de jur-împrejurul actualei biserici, cu întreaga sa compartimentare și utilizare a fiecărei incinte, a întinderii și bogăției despre care se vorbește, cât și a principalului ei rol de apărare - refugiu din calea tătarilor și a altor năvălitori;

- identificarea principalei rețele a conductei de olane ce traversează întreaga piață a orașului;

- relevarea planimetrică a zidărilor descoperite;

- stabilirea caracteristicilor constructive ale fundațiilor și ale zidărilor respective;

- stabilirea etapelor constructive și cronologice ale construcțiilor relevante;

- alte elemente definitorii ale întregului Ansamblu Mănăstiresc.

Au fost puse în evidență următoarele: formele și dimensiunile zidului de incintă al fostei mănăstiri pe colțurile de NV, NE, SV și SE ale acesteia, fundațiile de interior ale mănăstirii. Au rezultat unele concluzii cu privire la dimensiunile spațiului mănăstiresc zidit (suprafața acestuia), locul exact al grădinii din dreptul altarului, cu continuarea zidului de incintă pe toată latura estică, formele de închidere ale colțurilor zidului de incintă, cât și constituția, construcția și decroșurile posibile, rolul acestora. A mai rezultat toată conducta de olane (ulterioară) ce apare pe toată suprafața spațiului mănăstiresc. Conducta apare străbătând fundația clopotniței pe cele două laturi (interioară și exterioară). Rezultă din aceste cercetări că principala conductă de olane pentru alimentarea cu apă a orașului în acest perimetru, la nivelul secolului al XIX-lea, se întinde pe o suprafață de peste 400 mp, fiind principala rețea de alimentare cu apă a orașului, conductă acoperită cu cărămidă zidită ce apare, în urma acestor cercetări, cu foarte multe îmbinări și coturi de traversare a terenului. O mică parte din aceste olane a reieșit și în urma cercetărilor preventive de la Biserica „Armenească” de pe strada Cotești, nr. 22, unde a fost reacoperită. Rezultatele din acest an au evidențiat în principal, întinderea exactă a fostei mănăstiri, ce era de peste 2.700 mp.

Au rezultat materiale importante din punct de vedere arheologic de tipul: monede turcești, austriece și românești; vase ceramice întregibile și neîntregibile (cantitate mare); vase din sticlă irizantă și cu reflexe; obiecte diferite din fier; arsură și resturi de vase, toarte și funduri de pahare; foarte multe tipuri de pipe (lulele) de factură turcească; cahle etc.

Au fost trase concluzii cu privire la:

- stabilirea etapelor constructive și cronologice ale construcțiilor relevante și a celor nerelevante deoarece sunt trei etape constructive: nivelul secolului al XVII-lea, al XVIII-lea și pavaul de sec. XIX, conducta de olane de sec. XIX;

- planimetria fundațiilor implicit a zidăriei (realizată);

- delimitarea exactă a zidului de incintă ce apare pe latura estică, zidărie ce nu era cunoscută ca fiind existentă și care merge până spre altarul bisericii, cât și rolul acesteia (vezi planșa anexată cu planul întocmit de I. Katilino - 1855 și planșa din lucrarea lui Antonie Plămădeală);

- fundațiile exacte ale turnului - clopotniță, aflat în fața bisericii (foișorul de foc);

- spațiul exact ce a fost distrus în urma incendiului ce a avut loc pe data de 29 martie 1854;

- a rezultat că avea 34 de încăperi (configurația acestora este clară);

- locul fântânii în interiorul spațiului mănăstiresc, ce se află în dreptul laturii sudice, în fața bisericii (bibliografia atașată);

- întinderea aproximativă a grădinii mănăstirii;

- inventarul arheologic al respectivului lăcaș de cult;

- posibile alte descoperiri (tezaure).

Stratigrafia generală a sectorului:

- pământ de umplutură, amestecat și plin de molozuri până la -0,30 -0,45 m (betoane);
- pământ amestecat cu bucăți mari de cărămidă sfărâmată și întreagă, până la - 0,50 -1 m;
- pământ negru, până la -1,50 m cât și pământ cu stropi de mortar și urme de arsură;
- pământul galben până sub fundații, până la -1,80 -2,20 m, în unele cazuri;
- elementele de fundație și zidărie construită, fundațiile turnului-clopotniță - de interior și de exterior;
- conducta de olane de sec. XIX ce străbate întreaga zonă;
- peste 34 de încăperi (chilii, gropniță, trapeză, holuri etc.), zidărie de interior și ale zidului de incintă, nișe și pivnițe etc.

Complexe construite (zidite din bolovani, cărămizi sfărâmate și mortar):

- fundație cu zidărie pe latura estică (în zona cimitirului) ce merge dinspre colțul SE spre Grădina Publică, fundație aparținând vechii mănăstiri de călugări greci din sec. al XVII-lea - și despre care nu se știa că există, dar care a putut fi delimitată cu exactitate;

- două colțuri ale vechii mănăstiri, pe laturile SE și SV, ce se termină în două semicercuri spre exterior cu decroșuri imperfect lucrate și aproape pe toată lungimea cercului și care se închid spre interior prin două turnuri perfect zidite, de apărare-control și refugiu, de secol XVII, în care se văd perfect urme ale cutremurelor de pământ ce au zguduit zona, dar care au rămas totuși intacte. Turnul de pe latura SV a fost folosit ulterior (în sec. al XIX-lea) ca „umblătoare” („plimbătoare”).

- mănăstire zidită (ziduri înalte de peste 6 m) și fortificată (turnurile cu deschizătura în zid pentru a putea ochi cu arma - fortăreață), întărită (contraforții de pe latura nordică - granița dintre cele două țări) și considerată cea mai frumoasă și impunătoare construcție de graniță și din orașul Focșani;

- fundațiile de interior și de exterior ale turnului-clopotniță a lăcașului;

- conductele de olane (apeductele Focșanilor), considerată cea mai importantă rețea de alimentare cu apă în sec. al XIX-lea, ce apare pe toată suprafața cercetată din Piața Unirii și în exteriorul zidului estic al mănăstirii, în Grădina Publică; conducta de olane se ramifică în fața bisericii prin două cămine de distribuție a apei, cămine ce sunt bine conservate;

- fundațiile întregului zid de incintă, fundații de asemenea cu decroș exterior, ce au în unele locuri o grosime de peste 3,10 m și în general de 1 m;

- peste 34 de fundații de interior (ale chiliilor sau ale stăreției sau ale altor încăperi cu diferite funcționalități etc.);

- locul exact al grădinii (în fața altarului) în afara spațiului construit și zidit al mănăstirii și care era foarte întinsă;

- fântâna din interiorul mănăstirii, situată în fața bisericii, spre latura sudică;

- cimitirul cu peste 15 morminte cercetate și mai puțin cercetate (unele rămase în secțiune) și care sunt de călugări și/sau de slujitori ai lăcașului de cult ce au populat biserica în trecut.

Elemente de inventar: au fost descoperite următoarele materiale importante din punct de vedere arheologic: monede turcești (accele), austriece (kreutzeri) și românești, de la 1896 - 1940 atât din mormintele cercetate, cât și din pământul săpat în secțiuni și casete;

- ceramică de foarte multe tipuri reîntregibilă și neîntregibilă, aparținând secolului al XVII-lea descoperită, cât și ceramică amestecată, de secol XVII și XIX, descoperită într-o cantitate foarte mare și care este de formele: străchini, căni, cești, farfurii, pahare etc.;

- pahare și vase din sticlă irizantă aparținând secolului al XVII-lea, cât și multe toarte și funduri de

pahare și cofere sau cești; fragmente de farfurii din porțelan fin, de culoare albastră, de import și care sunt foarte diferit pictate manual;

- pipe (lulele) de factură turcească de multe forme și mărimi, întregi și fragmentare;
- fragmente de olane sau olane întregi din toate secțiunile trasate;
- două tipuri constructive de cărămizi utilizate în zidăriile descoperite;
- tipuri de obiecte din fier cum sunt: cuie, piroane, cătușe, lacăte, chei, un topor - ciocan din fier care era utilizat, probabil, ca armă de luptă - apărare în cazul atacurilor de orice fel;
- cahle de diferite forme și mărimi, fragmentare sau bucăți întregi, de culori și ornamente deosebite (păsări, flori etc.) și chiar fragmente de cahle din terminațiile de sus sau de jos ale sobelor sau de la alte construcții - „șemineuri”;
- alte obiecte importante din punct de vedere arheologic și care îmbogățesc patrimoniul muzeal;
- o piatră funerară spartă în trei fragmente cu o inscripție în limba greacă, ce acoperea unul din căminele de distribuție a apei potabile.

Elemente de cronologie relativă și absolută (inclusiv analogii relevante):

- au fost descoperite în mod cert construcții de sec. XVII care apar pe toată suprafața supravegheată și care aparțin spațiului zidit mănăstiresc (ale călugărilor greci);
- există o etapă a mănăstirii (o biserică ulterioară, cu înmormântări de sec. XVIII) sau o fostă biserică care a existat înaintea mănăstirii (la începutul secolului al XVII-lea?) prin mormintele descoperite sub fundațiile mănăstirești, cât și în afara acestora;
- funcționalitatea clară a fostei mănăstiri ca biserică, la nivelul secolului al XIX-lea;
- construirea întregii rețele de olane (conducta principală) la nivelul secolului al XIX-lea având funcționalitatea principală de alimentare a orașului cu apă potabilă din mai multe părți și spre mai multe locații din împrejurimi.

În concluzie, întreg spațiul pieței și al grădinii publice (devenită publică între anii 1865 - 1866) a funcționat permanent, până în zilele noastre, fiind importantul centru de desfășurare al relațiilor comerciale - prin drumuri de legătură, pivnițe, tuneluri etc. - între Moldova și Țara Românească până în anul 1859 și ulterior.

Având în vedere cele expuse mai sus, cât și a faptului că în zona în care s-au executat secțiunile pentru cercetare au fost semnalate cele prezentate, aceasta reprezentând un mare interes pentru istoria focșănenilor, dar și a vrâncenilor, este necesar să se țină cont de toate aceste aspecte reale ale trecutului pentru construirea viitorului, în măsura în care această propunere este posibilă.

Scurtă descriere a situației arheologice:

- zidul de incintă se închide pe toată latura estică, din fața altarului;
- fundații ale interioarelor mănăstirii și ale zidului de incintă, cât și fortificații (turnuri de apărare - refugiu) pe latura sudică, contraforți pe latura nordică - spre fosta graniță cu Moldova;
- fundațiile clopotniței sau ale foișorului de foc, devenit ulterior Turnul pompierilor;
- tipul și constituția fundațiilor, cât și dimensiunile lor (cea mai groasă fundație apare de 3,10 m);
- conducta de olane (apeductele) ce traversează întreg spațiul mănăstiresc și care străbate la un moment dat fundația clopotniței de sec. XVII (conducta de olane este de sec. XIX);
- elementele constructive și tipurile de cărămizi utilizate și confecționate pentru zidăriile de interior și ale zidului de incintă; bolovanii de râu ce apar în construcția fundațiilor.

Au rezultat resturi ceramice întregibile și neîntregibile de tipul: străchini, căni, borcane, farfurii, cești, opaițe (șfeșnice), platouri de uz comun, cât și de factură străină (de import - din ceramică albastră și verde),

pentru uzul persoanelor de rang. Au fost descoperite lulele (pipe) fragmentare cât și întregi de forme și tipuri diferite, ce sunt de factură turcească; tipuri diferite de cărămidă arsă și fragmentară, cât și olane întregi și pahare și cești, boluri și vase din sticlă irizantă și exfoliantă ce apar de culoare verde și albastră și care sunt atât de uz comun, cât și pentru uzul superiorilor; obiecte diferite din fier, de tipul: cuie, piroane, lacăte, chei, cătușe, unelte și arme etc.; obiecte de podoabă de tipurile: cercei, butoni, agrafe de păr etc. ce sunt din bronz; monede turcești, austriece și românești datate între anii (1778 - 1894), de asemenea din bronz; cahle de diferite forme, mărimi, culori (verde, gri-gălbui, albastre, roșietice etc.), ce au fost descoperite într-un număr foarte mare; alte obiecte importante din punct de vedere al funcționalității lor și care sunt specifice spațiului mănăstiresc în care au fost descoperite.

Toate aceste materiale rezultate în urma cercetării arheologice din acest an, în punctul: „Ansamblul Mănăstiresc - Sf. Ioan Botezătorul" din Focșani - Piața Unirii sunt în prezent, la Laboratorul de conservare - restaurare a Muzeului Vrancei, pentru a fi restaurate, în vederea intrării lor în circuitul istoric și muzeal. Nu au fost folosite nici un fel de tehnici deosebite în cercetarea din acest an, fiind utilizate tehnicile de săpătură manuală (cu târnăcopul, hârlețul, lopata, mătura, șpaclul, canciocul și pensula) și mecanizată cu ajutorul utilajelor firmelor de construcție. Au fost utilizate, în vederea măsurătorilor, a fotografierii, filmărilor și a pozelor de moment, diferite accesorii necesare ca: jaloanele de teren - pentru adâncimi, metrul de pământ de 1 m respectiv 2 m, pentru lungimi și grosimi, cât și bețișoare colorate (pentru numerotarea mormintelor) și a hârtiei albe scrise pentru marcarea secțiunilor și a casetelor trasate. Colectarea materialului s-a făcut în plicuri de hârtie, pungi de plastic de diferite mărimi, în saci, cât și în cutii și lădițe din lemn.

Mormintele descoperite și cercetate au fost reînhumate la sfârșitul campaniei de cercetare, în Secțiunea a IV-a (S.IV / 2008), trasată pe diagonala dintre naos și altar, de pe latura nordică, la baza fundației.

Propuneri de conservare, protejare, punere în valoare:

- Declararea zonei ca sit arheologic medieval caracteristic pentru dezvoltarea urbană a târgului Focșani (zona ce cuprinde Piața Unirii și Grădina Publică - cu cele mai vechi amenajări edilitare ce au aparținut de fosta mănăstire (sec. al XVII-lea) și cu rețeaua de olane, principala rețea de alimentare cu apă a Focșanilor în sec. al XIX-lea.). În acest perimetru se mai găsesc: Biserica „Sf. Ioan Botezătorul", Ateneul Popular, Casa de Cultură a Sindicatelor, Arhivele Statului - filiala Vrancea (sec. al XIX-lea), clădirile Primăriei Focșani și ale Consiliului Județean Vrancea. În apropierea acestei zone se regăsesc Bisericile „Precista" (biserica fostei mănăstiri cu același nume), „Adormirea Maicii Domnului" - Biserica Donie, „Sf. Dumitru" - Uzină (sec. al XVIII-lea) etc.

- În urma efectuării decopertării întregului spațiu mănăstiresc până la nivelul superior al zidărilor (nivelul a fost diferit) propunem păstrarea in situ a colțului de NV al mănăstirii (pivnița cu nișe formată din trei încăperi) - prin înființarea unui mic muzeu în aer liber, cu rezultatele din cercetarea efectuată în acest perimetru -, odată cu atașarea unui mic istoric și a machetei întregului spațiu mănăstiresc.

- Zidul de incintă, turnul-clopotniță, cât și mare parte din încăperi, vor fi evidențiate printr-un pavaj pietonal și prin marcaje de culori diferite la nivelul de călcare, iar cele două turnuri de apărare - refugiu de pe colțurile SE și SV, vor fi puse în evidență până la nivelul de călcare stabilit.

- Zonele care nu vor fi puse în valoare - spre a fi vizitabile, se vor acoperi cu pământ curat (fără molozuri) și bine bătătorit, iar suprafața zidărilor se va acoperi cu un strat de nisip fin apoi, iarăși pământul curat fără alte materiale ce pot distruge, din nou, zidăriile.

- Readucerea Bornei de hotar pe vechiul său amplasament, la granița ce exista între Moldova și Țara Românească până în anul 1859, pentru reîntregirea și completarea spațiului istoric.

Informații suplimentare online

[Raportul 4440 din cronica.cimec.ro](#)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](#)